

MODALITĂȚI DE GESTIONARE A TULBURĂRILOR DE COMPORTAMENT ALE ELEVILOR

- THE MANAGEMENT OF BEHAVIOURAL DISORDERS AT STUDENTS -

Drd. Felicia Aurica Haidu,
Universitatea de Stat Ion Creanga, Chisinau,
REPUBLICA MOLDOVA,
Email: cabinet.psihologic@gmail.com

ABSTRACT

Childhood developmental and behavioural disorders have been extensively studied throughout the world as they are more and more a commonly met challenge for schools, psychologists and educators. Behavioural intervention, specified in this paper, can be considered a treatment guideline for children with behaviour disorders after they have been diagnosed by clinicians. The present paper summarizes both traditional contingency management procedures and positive behaviour support procedures. However, due to the restrictions imposed by the length of the article, no evidence-based treatment options have been suggested. Therefore, a variety of methodological concerns also block stronger conclusions regarding the prevalence of one or another type of intervention for a specific behaviour disorder. This approach, while potentially beneficial to school educators and the children families has always had negligible impact at a community level on the prevalence of behavioural problems in children. Romania still has to cope with the failure of treatment programs to ameliorate disruptive behaviour mainly because of the lack of knowledge and training. In Romania, this has occurred mainly because many families only seek assistance when their child's problem behaviour has become severe and is long standing..

Keywords: behaviour disorders; disruptive behaviour; class management; school children; intervention;

INTRODUCERE

Lucrarea de față întrunește descoperirile unor cercetători din literatura de specialitate cu privire la tulburările de comportament și modalitățile de gestionare ale acestora. Din cuprinsul acesteia, reiese că o bună cunoaștere a tulburărilor de comportament disruptiv cu care ne confruntăm dar și o bună cunoaștere a modalităților de gestionare ale acestora, poate duce cu ușurință la stoparea sau ameliorarea lor.

Deficiențele sau tulburările de comportament pot fi identificate de cele mai multe ori în perioada timpurie din viața unui copil, mai exact, de la naștere până la vârsta de 6-7 ani. Copilul trebuie crescut și educat cu atenție sporită atât din partea familiei cât și din partea școlilor sau grădinițelor la care este înscris. Fiecare etapă de vârstă a unui copil cuprinde anumite criterii de dezvoltare fizică și psihică. Dacă aceasta este urmărit cu atenție, se poate observa cu ușurință atunci când ceva din personalitatea sa nu este bine dezvoltat, când copilul suferă de anumite afecțiuni și trebuie să se intervină din timp pentru rezolvarea acestor

implicații acolo unde se poate sau cel puțin ameliorarea tulburării de care copilul suferă. Este datoria familiei și a școlii să identifice aceste afecțiuni să semnaleze cât mai repede posibil persoanelor care se ocupă de copil. Descoperirea târzie a acestora poate îngreuna procesul de reabilitare sau de ameliorare.

2. AFECȚIUNI CARE AU CA MANIFESTARE TULBURAREA DE COMPORTAMENT

În viziunea lui C. Enăchescu, comportamentul uman reprezintă ansamblul de acțiuni materiale sau simbolice prin intermediul cărora un organism aflat într-o situație tinde să-și realizeze propriile posibilități și să reducă la un nivel minim tensiunile care amenință unitatea acestuia.¹

Tulburarea comportamentului reprezintă sub o formă mai accesibilă, orice abatere de la normele sociale. Problemele/tulburările de comportament apar atunci când o persoană suferă de anumite afecțiuni medicale sau nu, care îi îngreunează integrarea într-un grup de persoane sau într-o societate.

Vom menționa mai departe cele mai des întâlnite forme care au ca manifestare tulburarea de comportament:

1. Tulburarea de hiperactivitate și deficit de atenție (ADHD);
2. Sindromul Asperger;
3. Tulburarea Rett;
4. Tulburarea dezintegrativă a copilăriei;
5. Deficiența mintală;

Vom prezenta, pe scurt, definiția fiecăreia dintre acestea și apoi vom identifica cele mai potrivite intervenții menite să le amelioreze la copiii aflați în perioada școlară.

2.1. Tulburarea de hiperactivitate și deficit de atenție (ADHD)

ADHD-ul este cea mai întâlnită tulburare de comportament. Acest diagnostic este pus tot mai des în ultima perioadă copiilor de vârste mici și adolescenților. ADHD-ul se manifestă diferit de la persoană la persoană, un copil poate avea afecțiuni severe iar altul mai puțin severe. Aceste afecțiuni nu cataloghează copilul ca fiind anormal, din contră, există copii cu acest diagnostic care sunt foarte inteligenți. După cum am menționat anterior, această tulburare poate fi descoperită din timp de familie, membrii familiei și în principiu de cadrele didactice. În schimb, diagnosticul este pus de un specialist în domeniu care va urmări parcursul și dezvoltarea copilului pe o perioadă de 6 luni, bineînțeles în parteneriat cu școala și familia acestuia.

Cum își poate da seama familia sau școala că elevul suferă de afecțiuni aferente ADHD-ului? Care sunt semnele care ne pot ridica un semn de întrebare? De cele mai multe ori aceste simptome ar trebui să fie vizibile până la vârsta de 7 ani și cum am menționat, să se manifeste pe o perioadă de 6 luni și nu numai la școală sau acasă, ci în mai multe locuri. Aceasta consider că ar fi o regulă principală pentru a nu se face confuzie. Dacă un copil s-ar manifesta astfel doar la școală, ne-ar crea confuzia că nu se poate adapta mediului școlar. Manifestându-se în locuri diferite putem observa cu ușurință că nu școala este problema sau familia sau locurile unde acesta merge.

¹ Enăchescu, C. (2008). *Tratat de igienă mintală*, București: Editura POLIROM, p.236

2.2 Tulburările din spectru autist

Autismul nu se referă la o boală specifică, din sfera acestuia fac parte alte câteva supranumite Tulburări Pervazive de Dezvoltare. Pe lângă specificul acestei tulburări, celelalte care fac parte din aceeași sferă sunt: *Tulburarea Pervazivă de Dezvoltare*, *Tulburarea Dezintegrativă a Copilăriei*, *Sindromul Rett* și *Sindromul Asperger*. Aceste tulburări se numesc *Tulburări din spectrul autist*.

Unii specialiști au constatat că există o serie de manifestări timpurii caracteristice TSA, printre care se numără următoarele:

- Copilul nu scoate sunete nearticulate, nu arată cu degetul și nu face gesturi care au o anumită semnificație până la vârsta de un an.
- Copilul nu rostește niciun cuvânt până la vârsta de 16 luni.
- Copilul nu leagă două cuvinte până la vârsta de doi ani.
- Nu răspunde atunci când este strigat pe nume.
- Pierde din abilitățile de comunicare și din cele sociale pe care le-a dobândit.
- Privește rar în ochi persoanele cu care vine în contact.
- Pare că nu este în stare să se joace cu jucăriile.
- Exagerează în a pune în ordine jucării sau alte obiecte.
- Este atașat în mod deosebit de o anumită jucărie, respectiv de un anumit obiect.
- Nu zâmbește.
- Câteodată pare că nu aude bine.”²

2.3 Sindromul Asperger

Sindromul Asperger face parte din sfera Tulburărilor de Spectru Autist, acesta are manifestări oarecum asemănătoare cu cele ale autismului dar totodată se deosebește din mai multe puncte de vedere. Copiii care suferă de Sindromul Asperger au un coeficient de inteligență de la mediu până la ridicat.

Simptomele Sindromului Asperger sunt oarecum asemănătoare cu celelalte care fac parte din sfera TSA, mai exact, majoritatea care suferă de TSA au în comun afectarea comportamentului social, a interacțiunii cu ceilalți. Acestea sunt câteva din simptomele comune tuturor tulburărilor din această categorie dar fiecare dintre acestea, se manifestă diferit, au grade de dificultate diferite și manifestări diferite. Dacă vorbim de Sindromul Asperger, spre exemplu, sunt câteva criterii care îl deosebesc de celelalte, cum ar fi:

- Un copil care suferă de Sindromul Asperger nu are probleme în ceea ce privește comunicarea sau exprimarea liberă cum o are un copil care suferă de Tulburarea dezintegrativă a copilăriei, de exemplu. Acesta are un vocabular destul de dezvoltat, poate purta o conversație normală.
- Deși nu au probleme din punct de vedere verbal, ei nu cunosc adevăratul sens al cuvintelor, le pronunță și le folosesc în propoziții fără a cunoaște cu adevărat însemnătatea acestora.

2.4 Tulburarea Rett

La fel ca celelalte tulburări și aceasta este o Tulburare de Spectru Autist. Tot la fel ca celelalte, se manifestă diferit. Tulburarea Rett se manifestă cel mai agresiv, după o perioadă de 5 luni, apare în mod principal la fete, chiar dacă situația pare aparent normală. Între 4 luni

² Exkorn, K. S. (2010). *Să înțelegem autismul: diagnosticare, tratament, adaptare și vindecare*, Iași: Editura ARAMIS p. 22

și aproximativ 3 ani și jumătate, simptomele sunt din ce în ce mai vizibile: probleme psihomotorii, probleme ale dezvoltării capului.

Fiind o tulburare foarte agresivă, aceasta avansează progresiv afectând funcțiile motorii și ale limbajului în mod profund. Chiar dacă se încearcă recuperarea, aceasta poate întârzia să apară iar dacă totuși se poate ajunge la o formă de recuperare, aceea poate fi destul de ușoară. Tulburarea Rett durează toată viața, pot apărea dorințe de comunicare și relaționare datorită vârstei de adolescență dar este un pas destul de dificil. Referitor la celelalte forme de tulburări din sfera TSA, diferența dintre Tulburarea Rett și restul este majoră.

2.5 Tulburarea dezintegrativă a copilăriei

Tulburarea dezintegrativă a copilăriei este inclusă în tulburarea de spectru autist (TSA); aceasta nu pare să afecteze copilul în primii 2-3 ani de viață. Copilul se dezvoltă absolut normal, conform vârstei, apoi încep să apară modificări motorii și psihice. După primii 2-3 ani de viață, când această tulburare își face apariția, copilul începe să nu mai acorde interes mediului înconjurător, să nu mai socializeze, să adopte un comportament care nu este potrivit conform normelor sociale. Ceea ce face ca această tulburare să facă parte din TSA sunt caracteristicile similare cu ale celorlalte tulburări cum ar fi pierderea dreptății a limbajului, interacțiunea socială scăzută și unele pierderi motorii. Ceea ce diferențiază această tulburare de celelalte este manifestarea acesteia, care apare după primii 2-3 ani de viață, nu în primii ani așa cum apare la celelalte tulburări. La fel ca celelalte tulburări TSA, nici în cazul acesteia nu s-a descoperit un motiv concret care ar putea provoca aceste simptome.

2.6 Deficiența mintală

Deficiența mintală este asociată cu funcționarea din punct de vedere intelectual sub medie. Copiii care suferă de această deficiență mintală sau retard mintal cum mai este denumit, întâmpină dificultăți de adaptare din mai multe puncte de vedere: comunică foarte greu (comunicarea devine destul de greoaie), nu se mai pot îngriji singuri (lucruri minore de autoîngrijire), nu mai pot avea grijă de propria persoană (pot întâmpina probleme care să le pună viața în pericol), nu mai participă activ în societate, nu mai socializează cu ceilalți și adaptarea mediului în care trăiesc și la cerințele sociale devine tot mai grea.

3. PRINCIPALELE TEHNICI DISCIPLINARE UTILIZATE PENTRU AMELIORAREA TULBURĂRILOR DE COMPORTAMENT

Cele mai cunoscute metode care ne ajută în gestionarea comportamentelor problematice sunt:

1. Abordarea S.T.A.R.
2. Disciplina asertivă
3. Modelul analizei tranzacționale
4. Modelul suportiv emoțional rogersian
5. Modelul disciplinei sociale (Rudolf Dreikurs, teoria adleriană)
6. Terapia realității a lui Glasser
7. Modelul abordării responsive a clasei
8. Disciplina pozitivă

Fiecare dintre aceste metode abordează un anumit tip de problemă, descrie pe larg modul de intervenție în rezolvarea sau diminuarea acestora și exemplifică numeroase metode

și tehnici care au ca scop adaptarea și dezvoltarea cât mai normală a elevului problematic. Pe lângă toate acestea, voi descrie și alte metode și tehnici de intervenție.

3.1. Abordarea S.T.A.R.

Abordarea S.T.A.R. pune accent pe complexitatea comportamentului uman și pe psihicul acestuia. Pentru a înțelege cum funcționează psihicul uman și ce stă la baza fiecărui tip de comportament, se analizează toate procesele psihice ale individului. Se pune accent pe modul de gândire rațională al individului, pe factorii care îl influențează și pe relațiile pe care acesta le are cu cei din jur. Deși sunt apreciate toate celelalte moduri de rezolvare ale problemelor de comportament, cum ar fi tratamentele care sunt prescrise de medici, se pune accentul mai mult pe abordarea directă a problemei, se află sursa care determină acest comportament, de unde pornește această problemă, care sunt cauzele, dacă sunt individuale sau de mediu etc.

În cartea *Management comportamental în clasa de elevi*, Ioana Dârjan susține că „acest cadru propus de Zarkowska și Clements pentru evaluarea și abordarea terapeutică a persoanelor cu tulburări emoțional-comportamentale se numește modelul S.T.A.R., acronimul reprezentând diverși factori implicați în dezvoltarea și menținerea tulburărilor emoțional-comportamentale: S (settings) – contexte, medii, caracteristici ale mediilor respective; T (triggers) – declanșatori, semne, semnale care apar imediat înaintea manifestării comportamentului-țintă; A (actions) – comportamente observabile, abilități noi care trebuie învățate sau comportamente cu o frecvență scăzută care trebuie încurajate sau întărite; R (results) – evenimentele care urmează comportamentului, consecințele (întăriri, pedepse, rezultate neutre). În ceea ce privește relația terapeutică, acest model susține importanța unei relații care oferă respect, căldură, acceptare pozitivă necondiționată, empatie, caracteristici ale unei orientări umaniste a relației terapeutice.”³

3.2. Disciplina asertivă

Disciplina asertivă reprezintă un alt mod de abordare a tulburărilor de comportament în clasă. Aceasta a luat amploare în anul 1976 în urma unor dialoguri intense cu profesorii și copiii care aveau tulburări de comportament. Această disciplină pune accentul pe implicarea directă a profesorului în procesul de predare.

*Disciplina asertivă este o abordare sistematică, structurată a activității cadrelor didactice cu elevii, care are ca obiectiv impunerea unui mediu al clasei organizat, controlat de către profesor. Deși la început, în anii '70, acest sistem era conceput și aplicat ca o manieră autoritară de management al clasei de elevi, el a evoluat spre o abordare mai cooperativă și mai democratică.*⁴

Fiind o abordare democratică, se pune accentul atât pe dorințele elevilor și drepturile acestora dar și pe îndatoririle pe care aceștia le au față de școală și față de profesor și colegii acestuia. Este foarte important să cunoaștem care sunt părerile elevului, dorințele acestuia și modul în care acesta vede lucrurile dar în același timp este important ca acesta să respecte și regulile care i se impun. Este în regulă atunci când un elev își spună punctul de vedere legat de o materie anume sau de un subiect despre care se discută, dar nu este în regulă ca acesta să deranjeze cadrul didactic atunci când le explică sau le predă. Respectul trebuie să fie

³ Dârjan, I. (2010). *Management comportamental în clasa de copii*. Timișoara: Editura Universitatea de Vest 2010, pp. 71-72

⁴ Ibidem, p. 72

reciproc, atât din partea profesorului cât și din partea elevului, astfel se evită crearea unei atmosfere încordate în clasă și poate influența pozitiv procesul de învățământ.

Dacă se stabilesc de la bun început care sunt regulile pe care elevii trebuie să le respecte și care le sunt trepturile, totul va decurge eficient. Este important ca atunci când elevii greșesc sau încalcă regulile impuse de profesor să li se atragă atenția asupra comportamentului și să li se explice care sunt consecințele unui astfel de comportament. La fel de importantă este și promovarea unui comportament corect și disciplinat, aprecierea și încurajarea acestuia. Elevii trebuie să înțeleagă ce se poate întâmpla atunci când nu se conformează cerințelor și cum îi poate afecta atât în prezent cât și în viitor și care sunt beneficiile pe care le au atunci când sunt corecți și conștiincioși respectând regulile impuse de profesor, acestea fiind puse bineînțeles spre binele lor și spre una desfășurarea a procesului de instruire. Un comportament neadecvat nu îl afectează decât pe cel care îl abordează ci și pe ceilalți participanți la oră.

3.3. Modelul analizei tranzacționale

Modelul analizei tranzacționale are la bază relația dintre profesor și elevii săi. Prin intermediul acestui model, se localizează factorii negativi care influențează comportamentul unui copil. Psihoterapeuții încearcă să găsească sursa care provoacă anumite emoții sau stări care afectează potențialul unei persoane de a se dezvolta la nivel maximal. Pe lângă localizarea factorilor negativi, se pune accent pe diminuarea și rezolvarea acestora. Elevul este privit de către specialist de la egal la egal, i se acordă importanță și este privit ca pe un adult, i se cer păreri și i se iau în calcul de către acesta.

*Unul dintre teoreticienii analizei tranzacționale, Harris (1967) susține existența a trei stadii de dezvoltare, numite ego-stadii: Copil, Părinte, Adult. Pentru a avea succes în acest tip de abordare a clasei, profesorul trebuie să se poziționeze și să se mențină în poziția / ego-stadiul de Adult, și să fie capabil să identifice adecvat ego-stadiile în care se plasează elevii, pentru a reuși să-și adapteze reacțiile fie la jocurile inițiate de către elevi din postura de Copil, dar, în același timp, să-i învețe să se comporte într-o manieră de Adult.*⁵

Pentru a avea o viziune mai clară asupra acestor stadii, voi încerca să le explic cât mai succint:

1. Stadiul Copil – acest stadiu este reprezentat de ceea ce simte un copil. Conform acestuia, persoanele se comportă exact cum se comportau în perioada copilăriei, iau decizii pripite fără să le analizeze în profunzime, sunt distrași și iau totul ca pe un joc, cu alte cuvinte, o atitudine copilăroasă. Se ține cont, de asemenea, și de comportamentul copilului în perioada respectivă pentru că sunt copii conștiincioși, stabili, în primii ani de viață și copii care privesc totul ca pe o distracție.

2. Stadiul Părinte – acest stadiu are la bază ceea ce observăm, ceea ce am trăit. Suntem tentați de cele mai multe ori să copiem comportamentul părinților pe care l-am adoptat în perioada copilăriei. Acest comportament poate fi unul protector manifestându-se pe baza regulilor impuse de părinți, sfaturilor, ajutorului și suportului emotional pe care l-am avut sau poate fi un comportament impunător, lipsit de sprijin moral și de ajutor din partea părintelui. Este foarte important cum este crescut un copil, sprijinit și educat de părinți pentru că asta îl poate ajuta sau îl poate afecta atât în prezent cât și în viitor. Spre exemplu, dacă unui copil i se explică cât de important este să fii sincer și să respecti și cât de urât și immoral

⁵ Dârjan, I. (2010). *Management comportamental în clasa de copii*. Timișoara: Editura Universitatea de Vest, pp. 72-73

este să minți, acesta va ține cont de aceste explicații și va alege pe toată perioada vieții să fie un om cinstit și drept.

3. Stadiul Adult – acest stadiu este format din suma stadiilor parinte-copil și ceea ce învățăm. Nu degeaba ni se impune uneori să ne comportăm ca un adult, să te porți ca un adult înseamnă să iei cele mai bune și mai corecte decizii, se presupune că ești destul de matur încât să poți discerne binele de rău.

Este foarte important să știm cum să educăm un copil, cum să abordăm unele situații și cum să luăm cele mai corecte decizii pentru că se pare că aceste decizii îl vor afecta pe întreaga perioadă a vieții de copil, de adult și de părinte. Nu întâmplător sunt importanți acei 7 ani de acasă, în această perioadă, pe lângă educația pe care copilul o primește în învățământul preșcolar, el este dependent de părinte, așadar, părintele reprezintă modelul primordial din viața unui copil. În calitate de părinte, ești un model pentru copilul tău până în momentul în care acesta începe să-și dezvolte capacitățile de adaptare și relaționare cu lumea din jurul lui, el copiază tot ceea ce face părintele. În calitate de educatori sau specialiști, este important să aflăm cum se manifestă copilul în funcție de fiecare stadiu, să ne asigurăm că este pe drumul cel bun și să încercăm să reparăm cât putem acolo unde este cazul.

În concluzie, *ideea centrală și totodată avantajul acestei metode este exprimarea încrederii profesorului în capacitatea de asumare a responsabilităților și în capacitatea de autocontrol ale elevilor. Elevii sunt învățați să se auto-monitorizeze și să-și autoregleze maniera de comunicare și de comportament.*⁶

3.4. Modelul suportiv emoțional rogersian

Modelul suportiv emoțional rogersian pune accentul pe unicitate. Suntem diferiți, ne naștem unici și abordăm lucrurile din perspective diferite. Încă de la naștere, copilul încearcă să-și însușească ceea ce este bun pentru el, ceea ce este corect. Acest lucru îl ajută să poată crește frumos și armonios, să devină o persoană sănătoasă din punct de vedere moral. Problemele de comportament apar atunci când aceste principii cu care copilul se naște sunt viciate. Se spune că aceste situații apar atunci când copilul trebuie să se supună regulilor impuse de profesor, să adopte comportamentul pe care profesorul i-l impune. Conform acestui model, persoanele sunt unice iar atunci când întâmpină aceeași problemă, acționează fiecare diferit și experimentează situația în moduri diferite.

Această idee susține că ceea ce va deveni copilul atunci când va crește va fi rezultatul experiențelor sale din copilărie. Este important ca un copil să fie sprijinit, să fie respectat și să i se ofere iubire, astfel va avea o creștere frumoasă și sănătoasă. Conform acestui model, copilul este învățat să conștientizeze care sunt problemele cu care se confruntă și să înțeleagă gravitatea acestora într-un mod cât mai clar. Acesta trebuie să-și prezinte preocupările pe care le are și sentimentele care îl încearcă, în acest fel, el poate găsi cu ușurință cele mai bune soluții pentru rezolvarea problemei. *Această teorie susține faptul că încrederea în capacitatea elevului de a-și rezolva singur problemele are legătură directă cu ideea de concept de sine. Conceptul de sine poate fi definit ca un set de sentimente și idei pe care un individ le are despre sine ca persoană. O persoană se poate vedea pe ea însăși la fel de competentă sau incompetentă în întâmpinarea preocupărilor continue ale vieții.*⁷ Conform acestei teorii, rolul și scopul profesorului este acela de a-l sprijini pe copil să gândească

⁶ Dârjan, I. (2010). *Management comportamental în clasa de copii*. Timișoara: Editura Universitatea de Vest, p. 73

⁷ Dârjan, I. (2010). *Management comportamental în clasa de copii*. Timișoara: Editura Universitatea de Vest p. 74

rațional, să-și descopere problemele și să găsească cele mai bune moduri de rezolvare ale acestora.

3.5. *Modelul disciplinei sociale (Rudolf Dreikurs, teoria adleriană)*

Rudolf Dreikurs, educator și psihiatru din America, s-a ocupat de transpunerea și dezvoltarea sistemului psihologic conceput de Alfred Adler într-un mod practic de a afla și de a înțelege care este scopul tulburărilor de comportament pe care copiii le au. În același timp a încercat să-i stimuleze pe aceștia în adoptarea unui comportament cooperant fără să folosească vreo metodă de recompensă sau de sancționare. Adler a pus mare accent pe înțelegerea copilului și pe sprijinirea acestuia să coopereze. El considera că sunt doi factori importanți care duc la apariția unor probleme psihice, sentimentul de inferioritate pe care copilul îl are și sentimentul lipsei de apartenență.

Premisele de bază din teoria adleriană, relevante și pentru practica educativă și disciplinară sunt următoarele:

- a. *omul este o ființă socială și cea mai mare dorință (motivație de bază) a lui este să aparțină, apartenența;*
- b. *toate comportamentele au un scop. O persoană nu poate înțelege comportamentul altei persoane dacă nu cunoaște care este scopul lui;*
- c. *omul este un dispozitiv de luare de decizii*
- d. *omul nu vede realitatea așa cum este, ci așa cum o percepe, chiar dacă percepția sa poate fi expusă greșelilor și biasărilor.*⁸

Din perspectiva teoriei adleriene, este important să aflăm care este cauza din spatele comportamentului disruptiv și să ne bazăm pe copil că este capabil să-și înțeleagă problemele cu care se confruntă. La fel de important este și modul în care copilul privește problema, cum o înțelege și cum trebuie să acționeze pentru rezolvarea ei. Acesta trebuie sprijinit în permanență de un adult, în cazul de față, trebuie sprijinit de profesor. Spre exemplu, atunci când întâmpină o problemă, când are un comportament inadecvat, el trebuie ajutat să conștientizeze gravitatea lucrurilor și să înțeleagă că ceea ce face nu este corect. După identificarea și acceptarea faptului că are o problemă și că nu este corect ceea ce face, elevul trebuie să îndrepte lucrurile din propria inițiativă, se presupune că a înțeles că așa este corect să facă nu pentru că i s-a impus sau a fost motivat de vreo recompensă. Este foarte important ca un elev/copil să conștientizeze atunci când greșește și să fie învățat să-și rezolve singur problemele fără să fie motivat de un lucru ci pentru că așa este corect și moral.

La școală, elevul consideră că atunci când adoptă un comportament greșit este mai apreciat de ceilalți, are un anumit statut în clasă. Această concepție greșită este cauza principală a tulburărilor de comportament în rândul elevilor. Atunci când nu este acceptat de ceilalți sau nu i se acordă importanță, alege să aibă anumite manifestări greșite menite să atragă atenția celorlalți prin diferite moduri.

Scopurile subconștiente ale comportamentelor disruptive sunt:

- a. căutarea atenției;
- b. obținerea puterii și a controlului;
- c. răzbunarea;
- d. sentimentul de neajutorare, de inadecvare.

Dacă profesorii îi ajută pe acești copii să conștientizeze aceste scopuri ale comportamentelor indezirabile, elevii își vor modifica în mod rațional comportamentul. În funcție de aceste motive / scopuri identificate ale comportamentelor disruptive, strategiile,

⁸ Dârjan, I. (2010). *Management comportamental în clasa de copii*. Timișoara: Editura Universitatea de Vest p. 74

tehnicile de disciplinare variază de la ignorare, până la aplicarea prescripțiilor regulamentare.⁹

3.6. *Terapia realității a lui Glasser*

Terapia realității a lui Glasser sau *terapia alegerii* cum mai este denumită, pune accentul pe alegere, pe modul în care alegem să abordăm anumite situații. Satisfacerea acestor nevoi ne influențează comportamentul în mod direct. Este foarte important cum alegem să supraviețuim, putem face asta adoptând un comportament corect din punct de vedere moral fără să apelăm la diverse metode care îi pot afecta pe ceilalți sau putem alege să facem asta apelând la diverse strategii care ne pot pune în pericol atât pe noi cât și pe ceilalți. Sentimentul de iubire și de apartenență trebuie câștigat, ca să simți că cineva te iubește și că apartin acelei persoane trebuie să oferi la rândul tău același lucru, dragoste și respect. Iubirea nu se câștigă prin impunere, ajungi să iubești fără să-ți dorești acest lucru. Să fii liber și să te distrezi nu e nimic greșit în asta dacă această distracție și libertate se manifestă atunci când trebuie și când este momentul potrivit.

În ceea ce privește elevul/copilul și el simte nevoia să-și satisfacă aceste nevoi atât în interiorul școlii cât și în afara acesteia. Trist este că în cele mai multe situații unii elevi aleg să adopte un comportament deranjant pentru ceilalți numai să se simtă integrați sau iubiți și apreciați de colectivul din care face parte. Este foarte important să-i îndrumăm pe elevi să aleagă calea cea bună pentru a-și satisface toate aceste dorințe și să-i sprijinim în îndreptarea comportamentului lor. Se spune că o persoană care nu este fericită, este o persoană care nu relaționează cu ceilalți iar în urma acestei excluderi, adoptă un comportament agresiv din cauza sentimentului de frustrare. Conform acestei teorii, trebuie să ne îndreptăm comportamentul și să înlocuim deciziile nocive cu cele sănătoase. O decizie sănătoasă este atunci când alegi să-i sprijini pe ceilalți, o decizie nocivă este atunci când alegi să-l critici. Un prim pas, ar fi înlocuirea deciziilor nocive cu antonimele sale; atunci când îți vrei să pedepsești pe cineva, alege contrariul, respectă-l. Asta înseamnă îndreptarea comportamentului și eliberarea de lucrurile care nu ne fac bine, care ne tensionează.

Există câteva axiome ale teoriei alegerii:

1. *singura persoana a cărei comportament îl putem controla suntem noi înșine;*
2. *tot ceea ce putem da altei persoane este informația;*
3. *la baza oricăror probleme psihice se află problemele de relaționare;*
4. *problemele de interrelaționare sunt întotdeauna parte a vieții noastre actuale;*
5. *ceea ce s-a întâmplat în trecut a influențat în totalitate ceea ce suntem azi, dar noi putem doar să ne satisfacem nevoile noastre de bază chiar acum și să ne planificăm să continuăm să le satisfacem în viitor;*
6. *putem să ne satisfacem nevoile satisfăcându-ne ideile / imaginile în Lumea Calitativă / Perfectă proprie;*
7. *tot ceea ce facem este să ne comportăm adecvat;*
8. *toate comportamentele reprezintă un Comportament Total dacă este format din 4 componente: acțiune, gândire, sentiment și manifestări fiziologice;*
9. *toate Comportamentele Totale sunt alese, dar noi avem control direct doar asupra componentelor acțiune și gândire. Putem controla sentimentele și manifestările noastre fiziologice doar indirect, prin ceea ce noi alegem să facem sau să gândim;*

⁹Dârjan, I. (2010). *Management comportamental în clasa de copii*, Timișoara: Editura Universitatea de Vest pp. 74-75

10. *toate comportamentele sunt desemnate prin verbe și denumite prin partea cea mai ușor recognoscibilă.*¹⁰

În concluzie, problemele de comportament și tulburările de care suferim sunt o cauză a nefericirii și a neîmplinirii întâmpinată în relațiile cu oamenii pe care îi iubim și din partea cărora avem așteptări. Această terapie pune accentul pe alegere, alegerea celor mai corecte decizii.

3.7. *Modelul abordării responsive a clasei*

Modelul abordării responsive a clasei pune accent învățarea colectivă. S-a constatat că este foarte important să învățăm prin interacțiunea cu ceilalți. Ideea centrală al acestui model susține că un copil se dezvoltă mult mai bine pe toate planurile atunci când interacționează cu ceilalți; învățarea devine astfel mult mai facilă și randamentul școlar progresiv. Școala ar trebui să fie în concepția copiilor locul care să-i motiveze să performeze, să descopere, să-și depășească limitele. Atunci când un elev încearcă să atingă performanța de unul singur, poate deveni plictisit având în vedere că nu există ceva care să-l stimuleze, să-l motiveze. În altă ordine de idei, atunci când elevii sunt încurajați să învețe relaționând cu ceilalți, devin mult mai atrași, intervine concurența, dorința de a-și depăși limitele. Este mult mai plăcut și mai atrăgător atunci când îți împărtășești cunoștințele cu ceilalți pentru că se realizează un schimb de idei, de păreri și se formează astfel o atmosferă plăcută.

Principiile de bază ale acestei abordări derivă din teorii ale educației și ale dezvoltării¹¹:

- *Curricula socială este la fel de importantă ca și cea academică.*
- *Modul în care învață copiii este la fel de important ca și ceea ce ei învață.*
- *Interacțiunea socială facilitează dezvoltarea cognitivă.*
- *Copiii trebuie să învețe să coopereze, să fie asertivi, responsabili, empatici și capabili de autocontrol pentru a avea succes școlar și social.*
- *Cunoașterea copiilor sub aspect individual, cultural și developmental este esențial pentru o bună relație de predare-învățare.*
- *Cunoașterea familiilor elevilor este esențială pentru o bună relație de predare-învățare.*
- *Relațiile de muncă între adulții din școală sunt critice pentru succesul învățării copilului.*¹²

Această abordare încurajează crearea unui mediu optim de dezvoltare la clasă, dorința de interacțiune și te a atinge performanță. Trebuie să se stabilească cele mai bune metode și strategii care să faciliteze aceste dorințe. Să se pună accentul pe crearea unui colectiv unit, dornic să experimenteze și să se implice. Elevii trebuie să beneficieze de toate resursele necesare care să le faciliteze procesul de învățare iar cadrul didactic să le fie partener și sprijin încurajând totodată și participarea părinților la activitățile școlare.

3.8. *Disciplina pozitivă*

¹⁰ Dârjan, I. (2010). *Management comportamental în clasa de copii*, Timișoara: Editura Universitatea de Vest p. 76

¹¹ Zins, Bloodworth, Weissberg, Walberg, 2004, apud. Rimm-Kaufman, 2006; sursa citată din https://www.researchgate.net/publication/312531946_Management_comportamental_in_clasa_de_elevi/link/590a10ffa6fdcc49617750c1/download reîncărcat de autoare (Ioana Darjan) la data de 03.05.2017.

¹² Dârjan, I. (2010). *Management comportamental în clasa de copii*, Timișoara: Editura Universitatea de Vest p. 77

Disciplina pozitivă pune accentul tot pe colaborarea dintre elevi dar implicând în același timp și familia împreună cu societatea din care fac parte. Aceasta presupune rezolvarea unor probleme prin comunicare și colaborare cu ceilalți, găsirea celor mai bune soluții participând la discuții și ascultând părerile tuturor. Se pune accent deosebit pe inteligența emoțională, pe ideea de a empatiza cu ceilalți, pe dezvoltarea simțului civic la elevi și dezvoltarea educației morale în același timp. Inteligența emoțională reprezintă modul de manifestare în situații diferite, de cele mai multe ori, situații mai puțin ușoare cu care ne confruntăm. Cadrele didactice trebuie să le ofere toată atenția de care au nevoie elevii, promovând astfel empatia. Lipsa inteligenței emoționale poate avea urmări grave sau chiar fatale atât pentru individ cât și pentru societatea din care face parte.

În concluzie, adoptarea unor activități în care sunt implicați elevii, părinții și societatea din care fac parte, aduce efecte benefice asupra elevului, dezvoltării emoționale și academice. Astfel se promovează sentimentul de unitate și de apartenență. Toți participanții acestor activități au posibilitatea să învețe și să experimenteze lucruri noi. Colaborarea cu ceilalți, empatia și sentimentul de unitate reprezintă cel mai sănătos stil de viață pe care ar trebui să-l adoptăm cu toții.

4. METODE RECOMANDATE PENTRU A FI FOLOSITE ÎN CLASA DE ELEVI

4.1 *Implementarea sistemelor de recompensare (sisteme de tokeni) și pașii de implementare*

Implementarea sistemelor de recompensare are ca scop modificarea sau ameliorarea comportamentelor disruptive. În funcție de comportamentele cu care cadrele didactice ne confruntă la clasă sau psihologii în cabinet, apelăm la diferite metode și tehnici de rezolvare. Una dintre tehnicile care ne vin în sprijin este implementarea unor sisteme de recompense. Introducerea acestor sisteme presupune identificarea unor mijloace prin care copiii sunt evaluați. Această metodă ajută la motivarea elevului de a se supune unor reguli, el devine din ce în ce mai motivat datorită recompensei pe care urmează să o primească. Este important să stabilim cât mai bine lista de recompense, să apelăm la creativitate, astfel, scopul propus va fi atins fără probleme.

Pentru implementarea cât mai eficientă a acestora trebuie să ținem cont de trei lucruri esențiale:

1. Stabilirea comportamentelor pe care copiii trebuie să le aibă pentru primirea punctelor;
2. Următorul pas este alegerea modului de punctare al comportamentelor respectate (tokenii);
3. Ultimul pas și cel mai important, practic, acesta reprezintă motivația elevului, este recompensa.

Pașii de implementare ai acestei metode sunt următorii:

1. Pentru început trebuie să ne gândim cum punctăm comportamentele, să alegem tokenii potriviți.
2. Stabilirea comportamentelor fixate. Ce comportamente alegem să îndreptăm?
3. Următorul pas este realizarea listei de recompense pentru că un elev trebuie să fie recompensat atunci când face un lucru bun, astfel va fi motivat să continue în acest fel numai de dragul recompensei pe care urmează să o primească. Recompensele vor fi alese în funcție de preferințele elvilor.

4. Stabilirea modului de primire a recompenselor. Spre exemplu, se va stabili cum se vor câștiga recompensele.

5. Stabilirea momentului în care fețele pot fi schimbate cu recompensele și când se va întâmpla acest lucru. Spre exemplu, se stabilește o zi a recompensei în care fiecare își prezintă fețele acumulate și va primi recompense aferente numărului strâns în perioada respectivă.

Pentru implementarea acestui sistem, vom apela la ajutorul elevilor, astfel, ei nu vor avea nimic de obiectat în privința tokenilor sau a recompenselor. Așadar, de la bun început cadrul didactic le va prezenta ideea și va propune selectarea tokenilor și recompenselor de către elevi și bineînțeles sub îndrumarea acestuia. Acest sistem de recompensare pare să fie unul cu rezultate foarte bune, datorită modului de desfășurare. Se creează astfel o concurență între elevi, o motivație pentru câștigarea unui număr cât mai mare de tokeni și în sfârșit recompensa.

4.2. Stabilirea eficientă a regulilor clasei sau a celor individuale

Procesul de învățământ se realizează eficient atunci când în clasa de elevi există un climat pozitiv și favorabil. Acest climat intră în responsabilitatea cadrului didactic; acesta impune anumite reguli de ordine interioară menite să asigure tuturor elevilor cele mai bune condiții pentru desfășurarea activităților. Prin introducerea acestor reguli, se evită apariția comportamentelor problematice la clasă sau eventual, remedierea acestora. Prin impunerea acestor reguli se urmărește reducerea timpului pierdut, destinat rezolvării unor situații care deranjează ora sau a unor comportamente disruptive, acest timp trebuie dedicat desfășurării activităților și implicării elevilor în desfășurarea acestora.

Stabilirea regulilor ar trebui să se realizeze la începutul anului școlar, să li se comunice elevilor care sunt așteptările pe care cadrul didactic le are. Prin introducerea acestora de la început, îi ajutăm pe elevi să-și formeze o oarecare imagine asupra modului de desfășurare al activităților. Pe de altă parte, cadrul didactic poate modifica aceste reguli pe parcursul timpului, pe măsură ce își cunoaște elevii mai bine, atunci când sunt la început de drum și nu numai pentru că, comportamentul unui copil se schimbă de la o perioadă la alta, nu este obligatorie adaptarea sau schimbarea regulilor atunci când elevii sunt noi, modificarea aceasta se aplică și în cazul elevilor pe care îi instruiți de mai mult timp pentru că, după cum am menționat, comportamentul copilului poate fi unul normal în prezent iar la distanță de un an sau doi, să se schimbe radical din cauza unor factori diferiți.

Cum putem stabili regulile la clasă într-o manieră cât mai eficientă:

- În primul rând, aceste reguli trebuie stabilite într-un mod cât mai clar folosind o manieră cât mai pozitivă;
- Să li se comunice elevilor care este comportamentul așteptat într-un mod simplu;
- Să fie într-un număr cât mai mic; astfel se evită uitarea acestora;
- Să se vizeze respectarea și adoptarea unui anumit tip de comportament considerat necesar;
- Alegerea acestora să se realizeze împreună cu elevii;
- Este ideal ca lista regulilor să fie cât mai frumos personalizată și afișată în sala de clasă, într-un loc cât mai vizibil;
- Să li se explice elevilor de ce este necesară introducerea acestora și presupune fiecare regulă în parte;

- Să li se comunice elevilor care sunt consecințele nerespectării acestora și recompensele respectării lor;

- Să se țină cont de aceste reguli în permanență, de consecințe și de recompense, altfel pot fi ignorate și ulterior nerespectate;

- Consecințele nerespectării lor să vizeze doar comportamentul despre care se discută nu elevul, pentru că despre comportament este vorba în situația aceasta;

- Consecințele să fie impuse în funcție de gravitatea abaterii;

Trebuie menționat că introducerea acestora ajută la eficientizare desfășurării activităților de la clasă, deci, scopul este unul benefic elevilor.

Introducerea unor astfel de reguli presupune analizarea comportamentelor pe întreg parcursul anilor. Regulile se impun în primul rând pentru responsabilizarea elevului și pentru ordinea clasei și în al doilea rând pentru modificarea unor comportamente care deranjează atât desfășurarea orelor cât și pe ceilalți colegi

4.3 Implementarea orarului vizual

Implementarea orarului vizual s-a stabilit pentru a le veni în sprijin copiilor care suferă de o tulburare din spectrul autist și nu numai; poate fi implementat tuturor copiilor pentru a le ușura memorarea și înțelegerea evenimentelor unei zile. Copiii care suferă de o tulburare specifică acestei sfere (TSA) au dificultăți în ceea ce privește desfășurarea evenimentelor în ordine cronologică. Această dificultate afectează adaptarea copilului la cerințele fiecărei zile și îi poate da o stare de disconfort care se manifestă prin adoptarea unui comportament deranjant, disruptiv. Este cunoscut faptul că mult mai multe persoane care sunt diagnosticate cu autism au o memorie vizuală extraordinară și o procesare a imaginilor nemaipomenită. Ținând cont de aceste capacități pe care acești copii le au, s-a stabilit implementarea acestui orar vizual menit să faciliteze înțelegerea evenimentelor și evitarea apariției unor probleme de comportament.

Orarul vizual presupune alegerea unor imagini reprezentative tuturor evenimentelor majore petrecute în decursul unei zile pe care copilul trebuie să le parcurgă. Astfel, copilul va înțelege mult mai repede și mult mai clar care sunt evenimentele zilei pe care acesta trebuie să le desfășoare fără a mai întâmpina dificultăți în înțelegerea acestora. Acest orar are beneficii majore și în ceea ce privește comunicarea profesorului cu elevul autist într-o manieră mult mai ușoară și mai eficientă.

Avantajele implementării unui astfel de orar:

- Ajută la o memorare cât mai ușoară a evenimentelor care se desfășoară într-o zi;

- Vine în ajutorul elevilor care întâmpină dificultăți în ceea ce privește memorarea pe secvențe și modului de organizare a timpului pe care îl au;

- Afișarea imaginilor fiecărui eveniment ajută la reducerea apariției unor frustrări în rândul copiilor, astfel nu vor fi nevoiți să le învețe mecanic, pe măsură ce le văd cât mai des, le vor învăța fără să observe,

- Este foarte important pentru evitarea apariției unor comportamente problematice deoarece copilul va înțelege ce este corect să facă mai întâi și ce să facă după, spre exemplu, mai întâi ne spălăm pe dinți, apoi ne pregătim de somn;

Pentru implementarea unui astfel de orar, trebuie să avem în vedere următoarele aspecte:

- Să stabilim care sunt etapele importante pe care elevul trebuie să le desfășoare apoi le vom reprezenta sub forma unor imagini cât mai atractive și mai pe înțelesul copilului;
- Trebuie să se țină cont de gradul de dificultate al realizării unui astfel de orar deoarece fiecare copil are capacități și cunoștințe diferite;
- În urma realizării acestuia, copilului trebuie să i se explice pe rând ce reprezintă fiecare imagine și fiecare eveniment, care este importanța acestor evenimente, astfel totul va fi mult mai clar și mai pe înțelesul lui;
- Trebuie să-l ajutăm pe copil să-l respecte reamintindu-i să-l verifice periodic și să înțeleagă când trebuie să treacă la celălalt eveniment din orar.

4.4. *Discuții libere, jocuri de rol și demonstrații de aplicare a tehnicilor ABA la clasă/grădiniță*

Comunicarea este un factor extrem de important atât pentru educarea limbajului cât și pentru integrarea copilului într-un anumit colectiv și chiar în societate. Discuțiile libere la clasă sau la grădiniță reprezintă un factor primordial în educația preșcolară/elevului. Discuțiile libere sunt importante atunci când dorim să dezvoltăm un anumit subiect, să împărtășim idei, să facem schimb de păreri sau opinii. De cele mai multe ori, la clasă, folosim discuțiile libere atunci când predăm un anumit lucru, când evaluăm un anumit subiect și când consolidăm o anumită informație. Conversația reprezintă, deci, una dintre cele mai optime metode didactice folosite în procesul de învățământ. Încă de la vârsta preșcolară se pune accent pe discuția liberă cu copilul, aceste discuții au loc pe marginea unor subiecte legate de o anumită situație din lumea în care trăim sau situații fictive, atunci când discutăm pe tema unei povești. La grădiniță, discuțiile sunt însoțite de cele mai multe ori de imagini pentru că având în față vârste fragede, este foarte greu să porți o conversație despre un lucru pe care copiii nu îl cunosc, nu știu cum arată. În învățământul școlar, conversațiile dintre cadru didactic și elev decurg mai ușor deoarece copiii vin deja cu un anumit depozit de informații acumulate în preșcolaritate, astfel, discuțiile ajung la un alt nivel pe baza unor subiecte mai ample. Discuțiile libere au un alt rol la fel de important, cum am menționat, ajutând la integrarea cu ușurință a unui copil în lumea în care trăiește sau în clasa de elevi. Atunci când avem în clasă copii care sunt timizi, cărora le este frică să se exprime din teama de a nu greși și a nu fi judecați, îi motivăm prin intermediul discuțiilor calde, liniștite, să-și exprime punctul de vedere, îi încurajăm să spună ceea ce gândesc fie că este greșit sau corect. Cheia succesului într-o discuție liberă cu copiii o reprezintă modul de a fi al cadrului didactic, cum se comportă, cum se manifestă, dacă are o voce caldă care să inspire încredere, dacă este o fire veselă, numai așa putem ajuta copilul să-și depășească fricile și temerile.

Jocul de rol este cea mai folosită metodă de predare, învățare și evaluare folosită de cadrele didactice la clasă, începând cu cele mai mici vârste. Învățarea prin joc este mult mai ușoară atunci când dorim dezvoltarea unor capacități de comunicare și de integrare și adaptare social, spre exemplu, în învățământul preșcolar, jocul de rol este folosit cel mai des atunci când ne dorim să dezvoltăm anumite achiziții. Prin intermediul acestuia, familiarizăm copilul cu lucrurile esențiale de conviețuire și adaptare la societate. Câteva exemple de jocuri de rol folosite la grădiniță pentru familiarizarea copilului cu lumea din jurul său ar fi: mersul la magazin, mersul la farmacie, la colindat, gătitul alături de mama, un ceai alături de un coleg s.a.m.d. Copiilor li se dau anumite situații în care aceștia trebuie să joace un rol, să se comporte conform contextului dat, prin intermediul acestora, ei învață cum este corect, ce trebuie să facă, cum să facă și de ce trebuie să facă în felul acela. În învățământul școlar, jocurile de rol au un alt grad de dificultate, acestea se desfășoară pe baza unor situații

complexe, se pune accent pe rezolvarea anumitor probleme din societate, se dau exemple de întâmplări legate de subiectul respective s.a.m.d.

Beneficiile jocului de rol în educarea unor copii, normali sau speciali, sunt multiple. Indiferent de situația pe care o avem, fie că este vorba de un copil care nu suferă de o anumită tulburare sau că este vorba de un copil care are anumite tulburări de comportament, prin intermediul jocului de rol, interacțiunea cu ceilalți devine mai plăcută și mai ușoară iar învățarea mult mai facilă. Prin joc copilul simte că se poate manifesta liber, acesta dă frâu liber imaginației și creativității. Un alt factor important al jocului este reprezentat de dezvoltarea limbajului și interacțiunea cu ceilalți. Într-un joc, copiii sunt nevoiți să relaționeze cu ceilalți, să comunice cu colegul sau cu partenerul lui de situație. În cazul unui copil special, prin joc, acesta se integrează mult mai ușor, spre exemplu atunci când desfășurăm o anumită activitate de învățare și îl rugăm pe copil să ne răspundă la o anumită întrebare sau să rezolve un exercițiu, acesta va întâmpina dificultăți în ceea ce privește exprimarea liberă a ideilor și a opiniilor pe care le are vizavi de subiectul respectiv deoarece atenția celorlalți este îndreptată fix spre el, lucru care-i displace unui copil care are probleme de relaționare. În schimb, prin intermediul jocului, nu doar el este cel care răspunde sau rezolvă o problemă, toți fac asta, deci, atenția nu mai este acum îndreptată doar asupra lui ci asupra întregului grup. Jocul este și va fi cea mai frumoasă metodă de învățare și dezvoltare pentru copil, indiferent de vârsta pe care acesta o are. Jocul de rol este folosit și în terapiile cu copiii speciali pentru că prin intermediul acestuia, situația devine în primul rând plăcută și interesantă pentru copil și în același timp relaxantă și mai puțin formală.

4.5. *Metode și tehnici de gestionare a comportamentelor la clasă pentru copii cu ADHD*

Problemele de hiperactivitate, impulsivitate și de deficit de atenție sunt considerate a fi cauzate în principal de o imaturitate a dezvoltării ariilor cerebrale care au legătură cu abilitatea de a întârzia reacția.¹³

ADHD este tot mai des întâlnit în ultima perioadă la copii și la adolescenți. Copiii care suferă de ADHD au probleme de atenție, de concentrare, nu se pot controla și sunt extrem de activi. Sunt mai multe tipuri de comportamente predominante ADHD-ului, motiv pentru care adaptarea tehnicilor și a metodelor de gestionare a comportamentului la clasă trebuie realizată conform gradului de dificultate al comportamentului. Este necesară și integrarea acestor copii speciali în școlile de masă pentru că nu ei își doresc să aibă un astfel de comportament care să deranjeze ci deficiența de care suferă le îngreunează adaptarea socială și la cerințele școlare. Tocmai de aceea, în calitate de cadru didactic, trebuie să iubești și să ajuți să se dezvolte fiecare copil în parte, indiferent de situația în care se află și chiar dacă uneori acest lucru devine destul de greu de realizat, trebuie să apelăm la toate cunoștințele pe care le avem și la persoanele specializate în domeniu pentru a găsi cele mai bune soluții de gestionare și integrare a copilului în clasa de elevi. În momentul în care suntem puși în situația de a avea la clasă un astfel de copil, este necesar să avem cunoștințe privind această problemă, astfel vom avea o mai bună înțelegere asupra problemelor de manifestare, motivelor pentru care copilul se manifestă în acest fel și ceea ce putem face să diminuăm comportamentul disruptiv. Pentru ameliorarea unui comportament hiperactiv la clasă, este necesar să cunoaștem sursa care provoacă acest deficit de atenție. Fiecare lucru

¹³ Vlaicu, C, *Și tu poți fi un părinte mai bun*, Ed.Semne, București, 2018, p.96

care îl distrage pe copil și îi îngreunează adaptarea, trebuie eliminat și înlocuit cu ceva care să-l liniștească și să-l ajute să-și păstreze atenția captată.

În ultimii 10 ani, tot mai mulți educatori și părinți se confruntă la clasă sau acasă cu copii care manifestă fie deficit de atenție, fie hiperactivitate, fie amândouă. În acest caz, copilul este trimis de regulă la psiholog care care ultimul cuvânt în diagnosticarea copilului.¹⁴ Deși aceștia au probleme de manifestare și de stăpânire a impulsurilor, este necesar să găsim cele mai optime metode și strategii care să-i păstreze atenția captată. Cadrul didactic trebuie să țină cont într-o astfel de situație de următoarele lucruri atunci când predă:

- Să realizeze sarcini de lucru și de învățare cât mai creative și mai interesante pentru elevi, astfel se evită lipsa atenției din partea copiilor și mai ales din partea copilului hiperactiv. Tomai de aceea, profesorul trebuie să vină tot timpul cu ceva nemaipomenit în fața elevilor.

- Să țină cont de dificultatea sarcinilor pentru copiii cu ADHD, să le ofere sarcini de lucru conform stilului de învățare al acestora.

- Procesul de învățare să se desfășoare într-un mod cât mai interactiv unde sunt implicați toți elevii clasei, astfel, se va evita plictiseala și lipsa atenției.

- Activitățile desfășurate să fie misterioase, provocatoare, să le stimuleze curiozitatea, astfel, rezolvarea sarcinilor de lucru va deveni o plăcere și o dorință de a rezolva cât mai multe.

Procesul de integrare al copilului cu ADHD devine mult mai ușor atunci când profesorul pune accent pe implicarea continuă a copilului în activitate. Copilul nu trebuie lăsat niciun moment fără să aibă de lucru, astfel, se va evita apariția comportamentului nedorit iar procesul de predare va deveni extrem de dificil și greu de realizat, tocmai de aceea este important să-l implicăm în permanență în sarcini de lucru atractive. Stabilirea și realizarea unui plan educațional personalizat ajută la integrarea copilului în colectivul de elevi de la clasă și implementarea unor soluții care să nu marginalizeze copilul de ceilalți colegi ai săi. Copilul cu ADHD nu trebuie privit ca fiind diferit de ceilalți colegi ai săi, excluderea acestuia nu trebuie să apară. Evitarea unei astfel de situații ține foarte mult de relația pe care profesorul o are cu elevii săi, aceasta ar trebui să fie una foarte apropiată, de prietenie, bazată pe dragoste și respect, copiii trebuie să înțeleagă că ei sunt o echipă unită, sunt ca o familie la școală, de aceea este important să se ajute între ei și să se aprecieze reciproc. Pentru implementarea unui plan de succes la clasă trebuie să se țină cont de mai multe aspecte:

- Cum se va realiza învățarea și predarea;
- Cum se va interveni atunci când apare comportamentul disruptiv;
- Cum se va înțelege elevul care suferă de ADHD cu ceilalți colegi;

Copiii care suferă de hiperactivitate simt nevoia de a fi incluși într-un grup, ceea ce facilitează procesul de învățare. Aceștia nu trebuie să se simtă excluși de ceilalți sau distrași de aumiți factori ce-l înconjoară sau de colegii săi, tocmai de aceea este important să avem în vedere:

- Așezarea elevului aproape de cadrul didactic pentru a-i menține atenția captată permanent și de preferat să aibă un coleg de bancă liniștit, nu unul care să-l provoace la alte lucruri mai puțin rezolvarea sarcinilor.

- Elevului să i se ofere materiale de lucru care să nu-i distragă atenția de la ceea ce are de fapt de făcut.

¹⁴ Idem, p.97

- Crearea unui ambient cât mai plăcut pentru copil folosind diferite metode (melodii liniștite atunci când acesta desenează).
- Cadrul didactic să fie atent la relația dintre copilul special și ceilalți colegi, să evite pe cât posibil apariția lipsei de respect sau a conflictelor dintre aceștia.
  - Relația de prietenie dintre cadru didactic și elev să fie permanentă, să i se vorbească tot timpul calm, frumos, cald.
  - Elevul să fie tot timpul apreciat și încurajat de ceilalți.
  - Păstrarea și menținerea unei atmosfere pline de amuzament și de umor între colegi
  - Menținerea unei relații strânse dintre elevi.
  - Menținerea unor relații strânse dintre părinți și școală.
  - Momentele în care elevul se simte jenat de ceilalți să nu apară sau dacă apar, să fie controlate și evitate.

CONCLUZII

Gestionarea tulburărilor de comportament în școlaritate rămâne o provocare pentru cadrele didactice, tocmai de aceea este foarte importantă pregătirea acestora privind orice domeniu de specialitate, pe întreg parcursul lor în sistemul de învățământ.

Pentru realizarea acelor condiții la clasă care să faciliteze implementarea celor mai bune strategii de manageriere a acestor tulburări de comportament, cadrul didactic sau părintele trebuie fie extrem de calm și calculat în luarea deciziilor și în abordarea situațiilor. Acest lucru poate fi realizabil atunci când se creează din timp strategii potrivite în funcție de rezultatele așteptate. Realizarea unui plan bine stabilit facilitează atingerea obiectivelor propuse într-o manieră mult mai ușoară și mai puțin obositoare pentru cadrul didactic.

BIBLIOGRAFIE:

- [1] American Psychiatric Association, (2013). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-V).
- [2] Christopher, B. (2013). *Autismul și sindromul Asperger; GHID PENTRU ASISTENȚI MEDICALI*. București: Editura ALL.
- [3] Dârjan, I. (2010). *Management comportamental în clasa de copii*. Timișoara: Editura Universitatea de Vest
- [4] Enăchescu, C. (2008). *Tratat de igienă mintală*. București: Editura POLIROM.
- [5] Exkorn, K. S. (2010). *Să înțelegem autismul: diagnosticare, tratament, adaptare și vindecare*, Iași: Editura ARAMIS
- [6] Popenici, S., Fartusnic, C., Tarnoveanu, N. (2008). *Managementul clasei pentru elevii cu ADHD*, București: Didactica Publishing House
- [7] Vlaicu, C, *Și tu poți fi un părinte mai bun*, Ed.Semne, București, 2018,